
Ronde 4

Annetta de Vries-Tabak & Annemiek Evers-Wermink
Deltion College, Zwolle
Contact: atabak@deltion.nl
awermink@deltion.nl

Vrij lezen: een succesvolle opstap naar leesplezier

1. Aanleiding

In de Kwaliteitsagenda 2024-2027 van het Deltion College is een van de drie prioriteiten het bevorderen van kansengelijkheid. Een van de doelstellingen hierbij is het verminderen van laaggeletterdheid. Een uitgelezen middel daarvoor is studenten kennis laten maken met lezen. Op het Deltion College wordt bij een groot aantal teams aandacht besteed aan ‘vrij lezen’.

Aanvankelijk worstelen de meeste studenten met het daadwerkelijk gaan lezen tijdens vrij lezen. Dat komt vaak doordat studenten niet goed weten welk boek ze moeten kiezen, maar ook omdat de studenten zich slecht kunnen concentreren. Er is daardoor weinig leesmotivatie, zo blijkt uit waarnemingen van docenten en interviews met studenten. Deze uitkomsten over leesmotivatie sluiten aan bij de onderzoeksresultaten van een recent landelijk onderzoek naar de leescultuur van jongeren, waaruit blijkt dat 59% van de ondervraagde jongeren lezen niet leuk vindt en er voor een deel zelfs een hekel aan heeft: “Jongeren vinden het niet leuk om boeken te lezen. Het vergt te veel inspanning en concentratie, in boeken gebeurt te weinig en er zijn andere dingen die leuker zijn om te doen” (Qrius 2021: 2-3).

In 'De Staat van het Onderwijs' (Onderwijsinspectie 2020) wordt aangetoond dat lezen de ontwikkeling van de woordenschat en het taalbegrip positief beïnvloedt. Ook wordt dit geconcludeerd in een onderzoek rondom leesbegrip (Houtveen e.a. 2019). Hoe kunnen we er, als docenten Nederlands, voor zorgen dat studenten lezen wel plezierig gaan vinden?

Door een aantal interventies toe te passen bij vrij lezen, hebben wij, twee docenten Nederlands, gemerkt dat studenten toch gemotiveerd raken om te lezen en gaandeweg ook steeds meer leesplezier ervaren. In onze presentatie op de HSN-conferentie laten we, vanuit wetenschappelijke bevindingen en vanuit de mbo-praktijk, zien hoe vrij lezen een succesvolle opstap kan zijn naar leesplezier.

2. Over vrij lezen

Vrij lezen houdt in dat een klas studenten, als onderdeel van het curriculum, op vaste momenten in het lesprogramma in een zelfgekozen boek leest. Dan moeten studenten eerst wel gemotiveerd zijn om te gaan lezen. Dat is bij een grote groep studenten aanvankelijk nog niet het geval. Vanuit didactisch perspectief is die leesmotivatie zo belangrijk (Kamp e.a. 2019) omdat daarmee ook het leesplezier bij studenten kan worden gestimuleerd. En dat leesplezier is weer van invloed op het leesniveau: niet alleen tijdens de studie, maar ook in het verdere maatschappelijke leven (Kamp e.a. 2019).

Motivatie is de katalysator voor het gedrag dat iemand vertoont. Wanneer iemand gemotiveerd is, volgt actie. Dat geldt ook voor lezen. Hoe groter de leesmotivatie is, des te groter is ook de kans dat een jongere echt gaat lezen en dus positieve leeservaringen opdoet (Schiefele e.a. 2012).

3. Vanuit de wetenschap en vanuit de mbo-praktijk

Om vrij lezen een succesvolle opstap naar leesplezier te laten zijn, dient een lessenserie aan zeven randvoorwaarden te voldoen, zo blijkt uit onderzoek (de Vries-Tabak 2023).

1. Inspireer de studenten door te vertellen over leeservaringen en boeken die interessant zijn voor hen.
2. Breng per student de interesses in kaart door de student een inventarisatielijst te laten invullen.
3. Breng per student het leesniveau in kaart door de student een zelftest te laten maken.
Begeleid de student vervolgens bij het maken van een keuze in passend boekenaanbod.

4. Geef (positieve) feedback op de wijze waarop de student bezig is met het boek en de vooruitgang daarin. En complimenteer de student daarnaast met de leesactiviteit en maak positieve leeservaringen bespreekbaar.
5. Spreek iedere les met de studenten over wat ze lezen. Ze worden zich dan bewust van het feit dat ze bezig zijn met het ontwikkelen van de leesvaardigheid.
6. Bied studenten echte teksten aan die appelleren aan het dagelijkse leven – dus: wat de persoonlijke situatie aangaat én de werksituatie; de (toekomstige) beroepspraktijk.
7. Laat studenten samenwerken in de klas en laat ze daarbij in dialoog gaan binnen een groepsproces.

We hebben een lessenserie van vier lessen ontwikkeld waarin deze randvoorwaarden zijn verwerkt en waarin de eerste twee fasen van het vakdidactische model ‘De Leescyclus’ (Kamp e.a. 2019) centraal staan, namelijk de keuzefase en de inspiratiefase. De lessenserie is vervolgens getest en doorontwikkeld bij eerste- en tweedejaarsstudenten van de opleidingen Schoonheidsverzorging en Mechatronica. Uit de evaluatie van de vragenlijsten bleek dat de lessenserie door een meerderheid van de studenten als positief werd ervaren en heeft bijgedragen aan de leesmotivatie.

Verder is in het schooljaar 2023-2024 een pilot uitgevoerd bij de opleiding Verpleegkunde, waarbij is onderzocht hoe vrij lezen het beste vormgegeven kan worden (Evers-Wermink 2024). Naast het reguliere lesuur Nederlands, werd vrij lezen als apart lesuur aanvullend ingeroosterd. De studenten lazen dus op twee momenten in de week, gemiddeld 30 minuten per keer. Dat komt dan neer op ca. 60 minuten per week. Tijdens het pilotjaar werden zowel studenten als docenten geïnterviewd om in de praktijk de beste aanpak voor leesplezier vast te stellen. De studenten in de pilot gaven aan dat het prettig is om te worden begeleid bij de boekkeuze, omdat het aanbod zo groot en divers is. Een terugkerend thema in de interviews met de studenten was de rust en de ontspanning die tijdens vrij lezen werd ervaren.

Tijdens het lesuur vrij lezen werden niet alleen docenten Nederlands op dit lesuur ingeroosterd. Ook docenten die een beroepsgerelateerd vak doceerden, begeleidde het lesuur vrij lezen. Alle docenten waren positief over het inroosteren van het lesuur vrij lezen. Ook waardeerden ze de instructies en tips die ze kregen om dit lesuur goed en plezierig te laten verlopen. Verder werd duidelijk dat de eerste twee fasen in De Leescyclus veel aandacht en de juiste begeleiding van de docent vergen om vrij lezen een succesvolle opstap naar leesplezier te laten zijn. De pilot heeft opgeleverd dat vrij lezen volgend schooljaar opnieuw in een apart lesuur wordt ingeroosterd bij de opleiding Verpleegkunde.

4. De opbrengst

De resultaten van het afstudeeronderzoek naar vrij lezen en de resultaten van de pilot bij de opleiding Verpleegkunde hebben geleid tot diverse inzichten en interventies waardoor studenten toch gemotiveerd raken om te lezen en gaandeweg steeds meer leesplezier ervaren. Op basis van de opgedane inzichten en interventies hebben we een lessenserie van vier lessen ontwikkeld met daarbij onderwijsmateriaal voor de studenten, gebaseerd op de eerste twee fasen van De Leescyclus, namelijk de inspiratiefase en de keuzefase. Daarnaast hebben we een handleiding voor de docenten van het Deltion College geschreven. Hierin staan onder andere praktische tips, werkvormen en diverse opdrachten waar de docent met de studenten direct mee aan de slag kan. Zo wordt binnen het Deltion College met vrij lezen een succesvolle opstap naar leesplezier gestimuleerd.

5. Tot slot

In onze presentatie gaan we graag in op onze positieve ervaringen met de lessenserie, de pilot vrij lezen en de resultaten op het gebied van leesmotivatie en leesplezier. Ook geven we voorbeelden van het onderwijsmateriaal dat we bij de lessenserie hebben ingezet, ter illustratie en hopelijk ook ter inspiratie.

Referenties

- Csikszentmihalyi, M. (2020). *Flow. Psychologie van de optimale ervaring*. Utrecht: Uitgeverij Ten Have.
- De Vries-Tabak, A.C. (2023). 'Leesplezier: feit of fictie? Onderzoek naar een interventie om leesmotivatie te bevorderen'. Leeuwarden: Hogeschool NHL-Stenden. [Afstudeeronderzoek].
- Evers-Wermink, A. (2024). 'Analyse pilot Vrij lezen bij de opleiding Verpleegkunde'. Zwolle: Deltion College.
- Houtveen, A., R. van Steensel & S. de la Rie (2019). 'De vele kanten van leesbegrip. Literatuurstudie naar onderwijs in begrijpend lezen in opdracht van het Nationaal Regieorgaan Onderwijsonderzoek en de Inspectie van het Onderwijs'. Online raadpleegbaar op: <https://repub.eur.nl/pub/119125>.
- Kamp, I., J. de Jong-Slagman & P. van Duijvenboden (2019). *Jeugdliteratuur en didactiek. Handboek voor vo en mbo*. Bussum: Uitgeverij Coutinho.
- Onderwijsinspectie (2020). 'De Staat van het Onderwijs. Rapport over trends en ontwikkelingen in het onderwijsstelsel en binnen de onderwijssectoren'. Utrecht: Inspectie van het Onderwijs.
- Qrius (2021). 'De leescultuur van jongeren'. Amsterdam: Stichting Lezen. Online

raadpleegbaar op: https://www.lezen.nl/wp-content/uploads/2021/04/De-leescultuur-van-jongeren_digitaal.pdf.

Schiefele, U., E. Schaffner, J. Möller & A. Wigfield (2012). “Dimensions of reading motivation and their relation to reading behavior and competence”. In: *Reading Research Quarterly*, 47 (4), p. 427-463.
